

NOMINASJON. DOKUMENTER TILKNYTTET NORDLANDSHANDELEN

Del A: GRUNNLEGGENDE INFORMASJON

3.1: SAMMENDRAG MED BESKRIVELSE AV DOKUMENTENE

3.1.1: Kort beskrivelse av dokumentene.

Bergen Byarkiv og Universitetsbiblioteket i Bergen ønsker herved i samarbeid å nominere dokumenter knyttet til Nordlandshandelen.

Allerede på 1200-tallet ble Bergen det sentrale knutepunktet for utlendingers handel på det nordafjeldske Norge. Bergen fungerte som opplagssted og eksportmarked for denne handelsvirksomheten, som var en svært viktig del av byens næringsgrunnlag.

Fra midten av 1300-tallet ble denne handelen dominert av kjøpmenn fra Hansaforbundet. I tråd med Hansaforbundets gradvise nedgang begynte bergenske borgere i løpet av 1600-tallet å kjøpe handelsstuer på Bryggen i Bergen. I løpet av første halvdel av 1700-tallet havnet flertallet av handelsstuene på Bryggen i borgernes eie. Da Det Norske Kontor ble approbert av Kongen ved anordningen av 7. oktober 1754 var 53 handelsstuer i borgeres eie, mens fire stuer var i hanseatisk eie. Handelsorganisasjonene og handelsmennene på Bryggen var sentrale aktører i denne handelsvirksomheten.

I 1979 ble Bryggen i Bergen oppført på UNESCOs verdensarvliste. Dette vitner ikke bare om dens bygningsmessige verdi, men også dens viktige posisjon i det europeiske handelssambandet. De nominerte arkivene har en sterk tilknytning til Bryggen og er viktige kilder til virksomheten der.

Bergen Byarkiv oppbevarer 30 separate arkiver som i ulik grad er relatert til Nordlandshandelen. Arkivene kan grovt sett deles i fire grupper; arkiver knyttet til de spesifikke Nordlandshandlere, arkiver knyttet til handelsorganisasjonene på Bryggen, arkiver knyttet til enkelte gårder på Bryggen og arkiver med en løsere tilknytning til Bryggen.

Universitetsbiblioteket i Bergen oppbevarer også en rekke bergenske handelsarkiver og annet materiale relatert til handelsgårdene på Bryggen, både hanseatiske og norske gårder, og til Nordlandshandelen generelt.

3.2: OPPLYSNINGER OM SØKER

3.2.1: Navn på søker.

A: Bergen Byarkiv, Bergen kommune.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen v/ Bibliotekdirektør Randi Elisabeth Taxt.

3.2.2: Søkers tilknytning til den nominerte dokumentarven.

A: Bergen Byarkiv, Bergen Kommune, er eier og forvalter av sin del av det nominerte arkivmaterialet. To mascopibøker er deponert av Stiftelsen Bryggen.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen er eier og forvalter av sin del av det nominerte arkivmaterialet.

3.2.3: Ansvarlig for nominasjonsprosessen.

A: Bergen Byarkiv: Ragnhild Botheim, konstituert avdelingsleder og Anders Nilsen, fagkonsulent

B: Rune Kyrkjebø, avdelingsleder og Bjørn Arvid Bagge, universitetsbibliotekar

3.2.4: Kontaktinformasjon.

A:

Bergen Byarkiv
Kalfarveien 82
5022 Bergen
Telefon: 55 56 93 81
E-post: ragnhild.botheim@bergen.kommune.no
E-post: anders.nilsen@bergen.kommune.no

B:

Universitetsbiblioteket i Bergen
Postboks 7808
5020 Bergen

Randi Elisabeth Taxt
Telefon: 55 58 25 01
E-post: randi.taxt@ub.uib.no

Bjørn Arvid Bagge
Telefon: 55 58 25 72
E-post: bjørn.bagge@ub.uib.no

Rune Kyrkjebø
Telefon: 55 58 25 15
Mobil: 95 82 86 83
E-post: Rune.kyrkjebo@ub.uib.no

3.3: IDENTIFIKASJON OG BESKRIVELSE AV DOKUMENTENE

A: Bergen Byarkiv

De nominerte arkivene kan alle relateres til Bryggen i Bergen og Nordlandshandelen. Som nevnt tidligere oppbevarer byarkivet totalt 30 slike arkiver. Arkivene utgjør til sammen ca. 17 hyllemeter, er ferdig ordnet og ASTA-registrert.

Byarkivet oppbevarer materiale som stammer fra handelsorganisasjonene på Bryggen, både den hanseatiske og den norske. Arkivet etter Det tyske kontor er et lite arkiv som inneholder litt korrespondanse, en oversikt over handelsforvaltere og prinsipaler datert 1742 og en innrammet versjon av den kontorske vaktordning. Det norske kontors arkiv inneholder møtebøker, kopibøker, inngående korrespondanse og andre protokoller relatert til Kontorets administrasjon. I motsetning til materialet etter Det tyske kontor virker dette arkivet å være tilnærmet komplett. Arkivet etter Det tyske kontor oppbevares ved byarkivet i Lübeck, Tyskland.

18 av de nominerte arkivene er knyttet til spesifikke Nordlandshandlere. De inneholder i hovedsak regnskapsmateriale. Dette omfatter blant annet nordfarkladder (som inneholder detaljinformasjon om den enkelte handelstransaksjon) og nordfaruttrekk (som viser den årlige utviklingen av gjeldsforholdet mellom handelsmann og fisker). Enkelte av arkivene inneholder i tillegg korrespondanse og annet materiale tilknyttet handelsvirksomheten på stuene, utover regnskapsmateriale.

Syv av arkivene er knyttet til gårdene på Bryggen. Disse arkivene inneholder eiendoms- og forretningspapirer. Noen av arkivene inneholder masocopibøker, som er protokoller der fellesutgifter, reglementer og andre fellessaker for de kjøpmenn som hørte til samme bryggegård ble innført.

Byarkivet har også nominert tre arkiver med en løsere forbindelse til Bryggen og Nordlandshandelen. Arkivet etter Christian Koren Wiberg inneholder avskrifter/transkripsjoner av dokumenter skrevet på gotisk knyttet til Bryggen og notater fra blant annet Lübeck-kilder og Bergens Grundebok. I tillegg oppbevarer byarkivet arkivene etter Gesellauguet i Bergen og privatarkivet etter gesellen Andreas Johan Andersen. Arkivet etter Gesellauguet inneholder møtebøker, enkelte saksdokumenter og regnskapsmateriale. Privatarkivet etter Andreas Johan Andersen inneholder regnskapsmateriale.

Handelsorganisasjoner:

A-0655, Det tyske kontor, Nordlandshandel (1704-1742)

A-0585, Det Norske Kontor, Nordlandshandel (1702-1900)

Handelsarkiver:

- A-0319, Mowinckel, Edvard C. m.fl., Nordlandshandlere (1856-1942)
- A-0574, Kahrs, Christopher, Nordlandshandler (1781-1789)
- A-0581, Nedderman, Cordt, Nordlandshandler (1722-1789)
- A-0582, Ellerhusen, Christopher og Friedrich, Nordlandshandlere (1806-1832)
- A-0593, Krohn, Hans Tornøe, Nordlandshandler (1842-1842)
- A-0597, Bergmann, Johan Diedrich, Nordlandshandler (1759-1783)
- A-0598, Mestmacher, Jacob, Nordlandshandler (1738-1780)
- A-0615, Ameln, Christian, Nordlandshandler (1760-1867)
- A-0616, Voss, Georg og Berent, Nordlandshandlere (1806-1864)
- A-0617, Olsen, Johan W., Nordlandshandler (1765-1900)
- A-0618, Wiese, Ludvig og Georg, Nordlandshandlere (1787-1842)
- A-0619, Vedler, Berendt og Berendt Chr., Nordlandshandlere (1816-1853)
- A-0620, Sinning, Johan Didrik, Nordlandshandler (1730-1783)
- A-0621, Mohn, Christian, Henrich, Albert Henrich og Albert H., Nordlandshandlere (1786-1880)
- A-0622, Uidentifisert, vedr. Nordlandshandel (1768-1888)
- A-3527, Harmens, Hilbrandt, Nordlandshandler (1776-1776)
- A-3528, Harmens, Johan Cordt, Nordlandshandler (1772-1803)
- A-3529, Voss, Valentin, Nordlandshandler (1808-1808)

Eiendoms- og forretningspapirer fra gårdene på Bryggen:

- A-0591, Bryggen i Bergen, Søstergården (1802-1936) (masc)
- A-0640, Bryggen i Bergen, Finnegården (1708-1904) (masc)
- A-0641, Bryggen i Bergen, Solegården (1738-1897) (masc)
- A-0642, Bryggen i Bergen, Holmedalsgården (1699-1926)
- A-0643, Bryggen i Bergen, Jakobsfjorden og Bellgården (1728-1916)
- A-0644, Bryggen i Bergen, Bredsgården (1707-1890) (masc)
- A-0645, Bryggen i Bergen, Gullskoggården (1702-1872)

Diverse:

- A-0646, Wiberg, Christian Koren (1895-1939)
- A-0599, Gessellauget i Bergen (I) (1774-1885)
- A-0318, Andersen, Andreas Johan, gesell (1885-1907)

De nominerte arkivene er plassert i Bergen Byarkivs magasiner (Magasin A1 reol 1), Kalfarveien 82, 5022 Bergen.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Her er listet opp arkiver i Universitetsbiblioteket i Bergen som dokumenterer nordlandshandelen, de bergenske handelsstuer og handelskulturen på Bryggen i Bergen. Også dokumenter etter Hanseatisk Museums grunnlegger Koren-Wiberg er tatt med. Sammen med Bergen Byarkivs materiale er det da en nokså stor, men godt avgrenset og nasjonalt unik del av Norges dokumentarv som her nomineres.

Bergenske handelsarkiv i Universitetsbiblioteket i Bergen

UBB MS 468

Det Krohnske Forretningsarkiv. 1776-1893.

UBB MS 497	Forretningsarkiv for Slegten Harmens.
UBB MS 623	Skrifter vedk. Slegten Harmens.
UBB MS 645	Forretningsarkiv for Slegten Janson.
UBB MS 814 – 818	Firmaet Johan Ludvig Mowinckel & Søns arkiv.
UBB MS 1054	Handelshuset Herman von Tangens Sønner a/s. Forretningsarkiv 1702- ca. 1920.
UBB MS 1435, UBB MS 1436	Herman von Tangen Sønner a/s, Bergen. (om overføring til Bergen museum).

I tillegg til disse manuskriptnummer tilkommer en rekke mindre arkiver og enkelt dokumenter, inkludert nord-norske samarbeidspartnere.

Manuskripter i Universitetsbiblioteket i Bergen, relatert til handelsgårdene på Bryggen – både hanseatiske og norske gårder – diverse papirer

UBB MS 16	Justitz-Protocol for Breds-Gaards-Retten paa Handels-Contoiret i Bergen. 1787 – 1830.
UBB MS 211	Dasz naber Buch im löblichen Schwentzgarten. 1598 – 1838. (Det tyske Kontor i Bergen vedk.) Maschopibog.
UBB MS 212	Der Gesellen Boeck im Jakupsforden (Jakobsfjorden) undt Belgarden. 1604 – 1672.
UBB MS 213	Gaardsret for Jacobsfjorden og Belgaarden 1578 – 1638.
UBB MS 214	Maschopibog for Jakobsfjorden. 1577 – 1670. (Det tyske Kontor i Bergen vedk.). Maschopibok (regnskaper vedkommende gaarden).
UBB MS 254	Hovedbok for Gert von der Ohe, 1723 – 1785, [bryggekjøpmann] autorisert 27/3 1738.
UBB MS 258	Die Nachbarn Buck in den Sold Garen 1653 – 1858.
UBB MS 278	Breuer til Kjøbmand Jørgen Grip, c. 1785 – 1810. Forretningsbreuer vedkommende Nordlandshandelen.
UBB MS 442. a.	Der Gesellen Boeck im Jakupsforden unde Belgarden 1604.
UBB MS 449	”Bilantze-Buch” for Hofagent Danckert D. Krohn. Begyndt 1/1 1754 sluttet 1/1 1795.
UBB MS 460	Obligations Buch vor Hinrich Nordmann. Fra 1757-1790.
UBB MS 532	Nordfar – Hovedbog for Bredsgaarden Stue No. 5 fra 1724-1740.
UBB MS 609	Nordfahr-Buch for Svensgaarden paa Tyskebryggen, 1714-1779.
UBB MS 610	Do, 1819-1873. Nordfahr-Buch.
UBB MS 613	Der Naber Buch in Leppen – 1649-1897. Pergamentsbind.
UBB MS 617	Skjøter, Adkomstdokumenter, Opmalingsbreue m. m. vedk. Gaardene Bratten, Dramshusen, Kjøbmandsstuen og Den Kontorske Vinkjælder, Leppen, Sole og Revelsgaarden paa Tyskebryggen.
UBB MS 894	Skjøter og dokumenter vedk. Bu- og Engelgården.

Hertil kommer enkelte mindre manuskripter og aktstykker som sorterer under forskjellige katalogsignaturer i manuskript- og diplomsamlingen.

Koren-Wiberg, Johan Christian, 1870 – 1945.

UBB MS 1064 Brev, manuskripter og papirer som har tilhørt J. C. Koren
Wiberg.Koren-Wiberg.

I tillegg kommer materiale fra mellom 20 og 30 andre katalognumre.

Register til manuskriptene finnes i denne åpne tilgjengelige pdf-filen:

<http://www.uib.no/filearchive/manuskriptkatalogen-ms-1-2063.pdf>

• **Opprinnelse: Når og hvordan ble materialet tatt inn i institusjonen?**

A: Bergen Byarkiv

Arkivene er hovedsakelig avlevert av Det Hanseatiske Museum i Bergen i flere omganger på 1980-tallet. Litt materiale er mottatt fra privatpersoner. To mascopibøker er deponert av Stiftelsen Bryggen.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Arkivene er kommet inn til forskjellige tider gjennom årene som er gått siden Bergens Museums opprettelse i 1825, og senere Universitetsbiblioteket. Opprinnelse og innlemmelse i samlingene er i ulik grad dokumentert i institusjonenes korrespondansearkiv og protokoller. Opprinnelse fremgår normalt ikke av register-filen.

• **Vurdering av materialets fysiske tilstand/konserveringstilstand og oppbevaringsforhold.**

A: Bergen Byarkiv

Materialets fysiske tilstand er jevnt over god. Oppbevaringsforholdene er gode i forhold til klima og sikring. Bergen Byarkivs magasiner er moderne og spesielt tilpasset oppbevaring av papirmateriale.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Universitetsbibliotekets dokumenter oppbevares i godt klimaregulert og godt sikret magasinrom. En del objekter har behov for konservering.

• **Bibliografi.**

Bergenske handelsarkiv. Litteratur - utvalg

Holsen, Britt Kristin: *Nordlandshandelsarkiver: historikk, veiledning og arkivfortegnelser*
Bergen, 1984. - 228 s.

Johansen, Torgeir: *Et bergensk handelshus blir til: firmaet H[erman] D[ietrich] J[anson] 1786-1790*. Bergen. 1989. - 130 bl. : ill., Hovedoppgave i historie - Universitetet i Bergen.

Jørstad, Finn R.: *A/S J. E. Mowinckel: tre generasjoner - tre epoker* / Finn R. Jørstad
Truls Grung (billedredaktør). - Bergen: Paradis Kræmmerhuset, 2000. - 239 s.: ill.; 31 cm.

Lorentzen, Bernt: *Handelshuset Herman von Tangens sønner AS: 200 års jubileum 1746 4. april 1946* / Bernt Lorentzen. - Bergen: H. von Tangen, 1946. - 127 s.: ill.

Munck, Eldrid: *Handelshuset Hildebrand Harmens: drift og ekspansjon 1768-1795*. - Bergen, 1971. - 153 s. Hovedoppgave i historie - Universitetet i Bergen.

Munthe, Gerhard: *Firma-arkivene i Universitetsbiblioteket i Bergen*. I: Harald L. Tvetvås: *Med boken som bakgrunn*. Festskrift, Oslo 1964.

Nilsen, Halkild: *Bergensernes handel på Finnmark i eldre tid: et bidrag til Bergens og Finnmarks handelshistorie* / Halkild Nilsen. - Oslo: Universitetsforlaget, 1966. - 254 s.

Tronstad, Roger: *Finnmarkshandelen i 1680-åra* / Roger Tronstad. - Oslo: Universitetet i Oslo, 1981. - ix, 244 s., pl.: ill.

Utaaker, Kirsten: *Firmaet Johan Ludvig Mowinckel & Søn: grunnlegging og utvikling 1805-1830*. - Bergen, 1971. - 92 bl.: ill. Hovedoppgave i historie - Universitetet i Bergen.

Handelen på Bryggen generell og spesifikk litteratur – utvalg

Se: Johanne Martens:

- Litteratur om Bergen. Bergen 1973, s. 314 ff.. (nr. 6087 ff).

(<http://www.ub.uib.no/Martens/visposter.asp?sp=5602&ep=8208&EmneHeader=N%C6RI%20NGSLIV%2E+%D8KONOMISKE+FORHOLD+%2F+>)

- Litteratur om Bergen [II] 1974-1990. Bergen 2011, s. 252 ff. (nr. 14610 ff).

Koren-Wiberg, Johan Christian, 1870 – 1945. Litteratur – utvalg

- *Bergensk kulturhistorie*. Bergen: Grieg, 1921. - 351 s.: ill. - (Hanseatisk museums skrifter; 3)

- *Bidrag til Bergens kulturhistorie*. Bergen: Grieg, 1908. - 184 s.: ill. - (Det Hanseatiske museums skrifter; 2)

- *Bomerker og innflyttere: vedkommende Kontoret i Bergen*. Bergen: Det Hanseatiske Museum, 1935. - 177 s.: ill. - (Det Hanseatiske Museums skrifter; 10)

- *Det tyske kontor i Bergen: tegninger med beskrivelse*. Bergen: Grieg, 1899. - 279 s.: ill. - Det

Hanseatiske museums skrifter; 1)

- *Hanseaterne og Bergen: forholdet mellem de kontorske og det bergenske bysamfund*. Bergen, 1932. - 264 s.:

ill. - (Det hanseatiske museums skrifter; 6).

Coldevin, Axel. 1938, *Næringsliv og priser i Nordland 1700-1880*. Det Hanseatiske Museums Skrifter Nr. 11. Bergen.

Holsen, Britt Kristin. 1984, *Nordlandshandelarkiver - Historikk, veiledning og arkivfortegnelser*. Bergen Byarkivs Skrifter, Rekke B, Nr. 3. Bergen.

Nilsen, Anders. 2010, *Handelskontoret i Bergen av 1754 - Fellesskap under forvitring?* Masteroppgave i historie ved Universitetet i Bergen.

Skivenes, Arne. Artikler på www.oppslagsverket.no under emneordene: Bryggen, Geseller, Gesellkladder, Hjemmedler, Kontoret, Mascopibøker, Nordfarkladder, Nordfaruttrekk og Nordlandshandel.

Wiberg, Christian Koren. 1932, *Hanseaterne og Bergen*. Det Hanseatiske Museums Skrifter Nr. 8. Bergen.

Wiberg, Christian Koren. 1945, *Gesellstanden og geseller i Bergen*. Det Hanseatiske Museums Skrifter Nr. 14. Bergen.

Wiberg, Johan Koren. 1934, *Det Norske Kontor - En orientering*. Det Hanseatiske Museums Skrifter Nr. 9. Bergen.

• Referanser.

Geir Atle Ersland, Professor ved Senter for Middelalderstudier, Universitetet i Bergen
Telefon: 55 58 29 44
E-post: Geir.Ersland@cms.uib.no

Britt Kristin Holsen, Administrasjonssjef ved Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap, Universitetet i Bergen
Telefon: 55 58 23 15
E-post: Britt.Holsen@ahkr.uib.no

3.4: BEGRUNNELSE FOR INNSKRIVELSE AV DOKUMENTENE I NORGES DOKUMENTARV

3.4.1: Autentisitet.

Alt tyder på at dokumentene er autentiske. Det er ingen indikasjoner på at dokumentene er forsøkt endret eller forfalsket. Det faktum at enkelte arkivalier har en distinkt lukt av tørrfisk styrker antagelsen om at dokumentene er autentiske.

3.4.2: Dokumentenes betydning for Norge.

Bergen har historisk sett hatt en dominerende posisjon i fiskehandelen i Norge. Byen var administrasjonssete for Bergenhus stiftamt (1662-1763) og var overordnet Nordlandenes amt, som var et særdeles viktig område for fiskeriene. Handelsorganisasjonene og kjøpmennene på Bryggen i Bergen var sentrale aktører i Nordlandshandelen som var av nasjonal betydning.

De nominerte arkivene er av ulik art, men er alle tilknyttet Bryggen i Bergen. Nominasjonslisten inneholder arkiver relatert til handelsorganisasjoner, private arkiver etter enkelte handelsmenn, arkiver forbindelse til enkelte gårder og arkiver med en løsere tilknytning til Bryggen.

Arkivene som er relatert til Nordlandshandelen er unike kilder til fiskehandelen i Bergen, de tette handelsforbindelsene til Nord-Norge og interne forhold på Bryggen. Materialet sprer seg over en periode på nærmere 250 år, fra 1699 til 1942. Hovedvekten av materialet stammer fra 1700- og 1800-tallet, og da spesielt fra perioden etter opprettelsen av Det Norske Kontor i 1754. Arkivet etter Det Norske Kontor er antageligvis det mest komplette arkivet relatert til

Nordlandshandelen som er oppbevart ved Bergen Byarkiv, og er kanskje også det mest sentrale arkivet i denne sammenhengen.

Det Norske Kontor var en unik organisasjon i norsk sammenheng. I litteraturen har det blitt omtalt som en videreføring av det hanseatiske kontoret. En av de største forandringene var at Bryggen nå var dominert av handelsmenn med borgerskap i Bergen. Båndene til de tyske hansastedene virker likevel å ha vært tette. De fleste av Kontorets medlemmer var enten født i tyske områder eller av tysk avstamning. Frem til 1837 kan man på bakgrunn av fortegnelsen over uteksaminerte geseller se at en stor andel av rekrutteringen til Kontoret fortsatt kom fra de tyske områdene. Selv om det var bergensborgere som stod for Nordlandshandelen etter 1754 sikret de tyske innflytterne et fortsatt internasjonalt snitt til Kontoret, både språklig og kulturelt.

Som tidligere nevnt ble Bryggen i Bergen oppført på UNESCOs verdensarvliste i 1979. Dette vitner ikke bare om dens bygningsmessige verdi, men også dens viktige posisjon i det europeiske handelsambandet. De nominerte arkivene har en sterk tilknytning til Bryggen og er sentrale kilder til forståelse av den virksomheten som fant sted der. Selv om det nominerte materialet utgjør en betydelig mengde fra flere arkivskapere, er det likevel kun en liten del av den totalitet som har vært. På Bryggen var det 17 gårder med i alt ca. 85 handelsstuer, der det siden tidlig 1700-tall er identifisert i alt 570 ulike handelsforvaltere med egne firma. Det meste av deres arkivmateriale er gått tapt, og stort mer enn det som finnes ved disse to institusjonene er der ikke igjen.

3.4.3: Tid, sted, mennesker, tema, form og kulturell, åndelig og religiøs verdi

Dokumentene beskriver en, i norsk sammenheng, unik handelsorganisasjon i sin samtid. De gir oss også et innblikk i datidens handelsformer. Materialet kan belyse de økonomiske forholdene i samtiden i forhold til blant annet næringsutvikling, varesortiment, eksportvolumer og konjunktursvingninger.

Som nevnt tidligere beskriver dokumentene en unik bergensk institusjon som i dag er borte. Dokumentene er med stor sannsynlighet skapt på Bryggen og beskriver virksomheten der i perioden 1699 til 1942. Bryggen var lenge et viktig område for næringsvirksomhet i Bergen. Den er som kjent opptatt i UNESCOs verdensarvliste noe som vitner om at den ikke bare er nasjonalt viktig, men også internasjonalt.

Dokumentene beskriver gruppen av fiskehandlernes (stueeiere/egenhandlere og handelsforvaltere), gesellers og drengers virke. De inneholder fortegnelser over disse gruppens medlemmer, blant annet i gesellenes eksaminasjonsprotokoll og drengenes bok.

Dokumentene har både estetisk, stilistisk og lingvistisk verdi. Materialet er ført på gotisk og inneholder også en del tekster skrevet på nedertysk. Det er en kilde til bergensernes identitet, blant annet som en følge av den språklige påvirkningen som den tyske tilstedeværelsen medførte. Bergensdialekten skiller seg klart fra de øvrige dialektene i Hordaland, blant annet på grunn av låneord fra nedertysk. Det har en stor kulturell og historisk verdi.

3.4.4: Unikhet, integritet, trussel og bevaring.

Dokumentene er unike i den forstand at de representerer en institusjon og en handelsform som man ikke finner sidestykke til ellers i Norge. Det er ingenting som tyder på at dokumentene er blitt endret på i ettertid. Enkelte av de nominerte arkivene virker å være bortimot fullstendige, mens andre sannsynligvis bare er fragmenter av de opprinnelige "arkivene". Arkivene er godt sikret i forhold til fysisk oppbevaring.

De nominerte arkivene er blant de nominerende institusjoners prioriterte arkiver med tanke på sikkerhet og bevaring. De er som tidligere nevnt viktige kilder til Bergens sentrale posisjon i fiskehandelen og derfor en viktig historisk levning for byen og Norge.

3.5: JURIDISKE FORHOLD

3.5.1: Navn og kontaktinformasjon på eier av dokumentene.

A: Bergen Byarkiv

Bergen Byarkiv, Bergen Kommune, eier dokumentene som er nominert fra deres arkiver. (To mascopibøker deponert av Stiftelsen Bryggen).

Bergen Byarkiv, Kalfarveien 82, 5020 Bergen.
Telefon: 55 56 62 83
E-post: arne.skivenes@bergen.kommune.no

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Universitetsbiblioteket i Bergen eier dokumentene som er nominert fra deres arkiver/manuskriptsamling.

Rune Kyrkjebø
Telefon: 55 58 25 15
Mobil: 95 82 86 83
E-post: Rune.kyrkjebo@ub.uib.no

3.5.2: Navn og kontaktinformasjon på forvalterne av dokumentene.

A: Bergen Byarkiv

Dokumentene forvaltes av Bergen Byarkiv v/ byarkivaren
Telefon: 55 56 61 89
E-post: arne.skivenes@bergen.kommune.no

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Dokumentene forvaltes av Universitetsbiblioteket i Bergen v/ avdelingsleder Rune Kyrkjebø
Telefon: 55 58 25 15
Mobil: 95 82 86 83
E-post: Rune.kyrkjebo@ub.uib.no

3.5.3: Annen rettslig status:

Rettslig eier av dokumentene.

A: Bergen Byarkiv

Bergen Byarkiv er rettslig eier av dokumentene med unntak av to masocopibøker som er deponert av Stiftelsen Bryggen.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Universitetsbiblioteket i Bergen eier dokumentene.

Offentlig tilgang til dokumentene.

A: Bergen Byarkiv

Tilgang til dokumentene vil i utgangspunktet bare være begrenset av de enkelte dokumentenes fysiske tilstand.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Dokumentene er tilgjengelige i vanlig åpningstid så sant deres fysiske tilstand tillater det.

Opphavsrett til dokumentene.

Det meste av materialet er så gammelt at det ikke faller ikke inn under opphavsrettsbegrensning. Med unntak av Koren-Wiberg-materialet, som går opp mot 1945 i tid, er opphavsrettsproblematikk neppe aktuelt.

Administrativt ansvar.

A: Bergen Byarkiv

Bergen Byarkiv har, på vegne av Bergen kommune, ansvar for å ta vare på materialet. Byarkivet følger gjeldende lover og forskrifter om arkivering og sikring av materiale.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Universitetsbiblioteket håndhever det administrative ansvaret på vegne av Universitetet i Bergen.

3.6: BEVARINGSPLAN

3.6.1: Bevaringsplan for dokumentene.

A: Bergen Byarkiv

De nominerte arkivene er privatarkiver i kommunalt eie. De oppbevares i tråd med offentlig regelverk.

De fysiske, sikringsmessige og klimatiske forholdene i arkivmagasinene hvor materialet oppbevares oppfyller det arkivfaglige lovverkets strenge krav.

Bergen Byarkiv har en del konserveringskunnskap, men ingen konserveringsekspertise. I øyeblikket utføres ikke fysisk konservering på stedet. Tiltak konsentreres om forebygging og tilsyn.

Ytterligere bevaringsplan er ikke produsert, men det planlegges å lage en prioriterings- og handteringsplan for krisesituasjoner.

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

Dokumentene inngår i Universitetsbibliotekets bevaring av spesialsamlinger. Klimakontroll, brannsikring og adgangskontroll er fungerende, og holder de vanlige krav. Institusjonen prioriterer fysisk pleie av dokumentene. Institusjonen ønsker å styrke konserveringsarbeidet ved å komme i gang med profesjonell konservering av papir og pergament. Det foreligger lokal beredskapsplan og vi har stasjoner med beredskapsutstyr i tilfelle katastrofer som vanninntrengning i magasinrommet.

3.7: KONSULTASJON OG SAMTYKKE

Søknaden er innlevert av arkiveier for Nordlandshandlerarkivene ved Bergen Byarkiv.

Søknaden skjer etter konferering med og godkjenning fra Rune Kyrkjebø ved Universitetsbiblioteket i Bergen.

DEL B: TILLEGGSINFORMASJON

3.8: VURDERING AV RISIKO

3.8.1: Vurdering av risiko

Oppbevaringsforholdene i dag er gode, men fra eldre tider er det skader i materialet forårsaket av dårlig oppbevaring som har resultert i for eksempel muggsopp. Alt i alt er tilstanden i dag stabil siden klimaet er godt under kontroll. Institusjonene arbeider med fysisk preservering der vi prioriterer fjerning av alt løst støv fra dokumentene. Noen dokumenter vil være kandidater for profesjonell konservering..

3.9: VURDERING AV BEVARING

B: Universitetsbiblioteket i Bergen

De fleste dokumentene er i godt brukbar stand. Det er tilfeller av skadde rygger, for eksempel, og andre behov for preservering. Deler av arkivene er i behov av støvfjerning. Bevaringshistorien for mange av disse dokumentene, er at de har stått i fuktige og skitne forhold før de ble innlevert til Bergens Museum. Også i Museets tid har det vært vekslende kvalitet på oppbevaringen, blant annet perioder med for høy fuktighet for enkelte deler av materialet. I dag har vi en bevaringsstrategi som går på klimakontroll og fjerning av støv, side for side. Dette mener vi stabiliserer situasjonen og sikrer materialet. Vi har personer i organisasjonen som utfører preservering (ikke full konservering) og leder dette arbeidet. Vi finansierer det for tiden over Universitetets HMS-midler samt vanlig drift.

3.10: RESULTATET AV NOMINASJONEN

3.10.1: Hva ønsker din institusjon å oppnå:

Vi ønsker at den historiske verdien av disse dokumentene skal anerkjennes. Mobilisering av interessegrupper, for eksempel økt forskningsaktivitet, vil være bra. Nominasjonen vil også sette lys på at her er et konserveringsbehov for disse dokumentene.

Vi har som mål å fremme dette materialet som kandidat for det internasjonale MOW-registeret. Det er et arbeid der vi vil søke samarbeid med utenlandske arkiver, først og fremst byarkivet i Lübeck. Det forberedes et prosjekt for digitalisering av arkivene etter Det tyske kontor, etter Det norske kontor samt arkivene etter bergensfarerlaugene i de nordtyske byene.

Denne nominasjonen er presentert av:

ANDERS NILSEN

Signatur..... Dato 15/9-2011